

Docentenhandleiding

Derde Kamer - Handboek Politiek 1

De Derde Kamer der Staten-Generaal is een interactief lesprogramma over politiek voor leerlingen van groep 7 en 8.

Wij raden aan om rondom de week van Prinsjesdag met het lesprogramma aan de slag te gaan. Prinsjesdag is een belangrijke dag voor de Nederlandse politiek, want het betekent het begin van het nieuwe parlementaire jaar. Een goede aanleiding om in de klas aandacht te besteden aan politiek en democratie. Maar je kunt het lesprogramma ook op een ander moment in het jaar gebruiken.

Het lespakket

Het lespakket bestaat uit 4 lessen, iedere les neemt ongeveer 1 uur in beslag.

Een les bestaat uit de volgende onderdelen:

- Filmpje + introductie (10 minuten)
- Opdrachten in Handboek Politiek (20 minuten)
- Debatspel (30 minuten)

Er zijn 4 thema's:

1. Prinsjesdag

2. De baas in Nederland

3. Naar de stembus

4. Democratie

Het lespakket eindigt met het slotdebat bij thema 4.

Leerdoelen

Dit lespakket sluit aan bij de volgende, in het voorjaar van 2024 gepresenteerde concept kerndoelen Burgerschap.

- **Kerndoel 4** (maatschappelijke betrokkenheid):
 - kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving;
- **Kerndoel 5** (democratische betrokkenheid):
 - beschrijven hoe in een democratie macht en invloed worden uitgeoefend;
 - benoemen van vormen van inspraak en besluitvorming in dagelijkse situaties;
 - communiceren op een respectvolle wijze;
 - leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen;
- **Kerndoel 6** (maatschappelijke vraagstukken):
 - uitdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen

Specifieke leerdoelen voor het lespakket:

- Leerlingen kennen de basisprincipes van de Nederlandse democratie (zoals verkiezingen, de rol van de Eerste Kamer en Tweede Kamer) en de betekenis van Prinsjesdag.
- Leerlingen weten dat Nederland niet altijd een democratie is geweest.
- Leerlingen leren debatvaardigheden aan, zoals: naar elkaar luisteren, inleven in het standpunt van een ander, argumenten formuleren en een standpunt verdedigen.

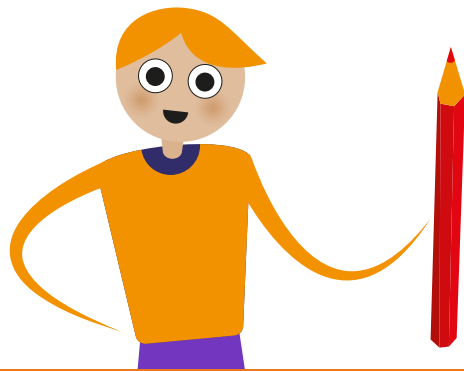
Benodigheden

- 1 docentenhandleiding met antwoordmodel
Deze is te downloaden op www.derdekamer.nl
- 33 Handboekjes Politiek
- derdekamer.nl (filmpjes* en informatie)
- timer (niet inbegrepen bij lesmateriaal)
- eventueel een voorzittershamer en spreekgestoelte (niet inbegrepen bij lesmateriaal)

Verbouwing Binnenhof & verhuizing

Vanaf augustus 2021 zijn de Eerste en de Tweede Kamer verhuisd. In verband met de grootscheepse renovatie van de gebouwen hebben ze het Binnenhof tijdelijk verlaten. De Tweede Kamer heeft een nieuw onderkomen gevonden aan de Bezuidenhoutseweg en de Eerste Kamer aan de Kazernestraat.

** De filmpjes zijn zoveel als mogelijk geactualiseerd. Bij enkele fragmenten was het helaas niet mogelijk om een beeld te vervangen.*

Nu de Ridderzaal de komende jaren niet beschikbaar is wegens de renovatie van het Binnenhof zal Prinsjesdag in de Koninklijke Schouwburg plaatsvinden. Meer informatie over de renovatie van het Binnenhof is te vinden op derdekamer.nl/verbouwing.

Voorbereiding

1. Zet het filmpje van de bijbehorende les klaar.
Ga naar derdekamer.nl/lespakket
2. Schrijf de debatregels op het bord (zie pagina 3).
3. Zorg dat internet beschikbaar is zodat leerlingen informatie kunnen opzoeken.
4. Zorg voor een timer en hamer voor de voorzitter tijdens het debat spel. En maak een 'spreekgestoelte' waar de woordvoerders van het debat achter kunnen gaan staan.
5. Bedenk alvast 3 stellingen voor het debat spel (of laat leerlingen zelf stellingen bedenken).
6. Tijdens de debatonderdelen is de klas opgedeeld in drie verschillende fracties (blauw, groen, roze). Op de voorkant van elk boekje kunnen de leerlingen aankruisen bij welke fractie ze horen. Deel de klas van tevoren op in drie fracties en instrueer vervolgens de leerlingen om een vinkje bij hun fractie te zetten.

Weinig tijd?

Heb je minder tijd om aan het lespakket te besteden? Kies dan een van de onderstaande opties:

1. Behandel alle thema's van het lespakket en speel bij een van de thema's het debat spel.
2. Behandel enkele thema's van het lespakket en speel bij een van de thema's het debat spel.
3. Speel alleen het debat spel. Bedenk samen met de leerlingen 3 stellingen om over te debatteren.

Voorbeeldstellingen

Bij voorkeur bedenk je zelf stellingen voor het debat-spel: stellingen die aansluiten bij de actualiteit en de interesse van jouw leerlingen. Je kunt ook de leerlingen zelf een stelling laten bedenken.

Bij les 1 kun je gebruik maken van enkele van onderstaande voorbeeldstellingen en thema's.

Onderwijs

- Schooldagen duren voortaan tot 18.00 uur, vrijdag wordt een vrije dag.
- Scholen worden afgeschaft, voortaan krijgt iedereen thuis les via de computer.
- Kinderen moeten zelf kunnen bepalen wat ze leren op school.

Gezondheid

- Snoepen op school moet verboden worden.
- Scholen moeten verplicht lesgeven over gezond eten.
- Sigaretten moeten verboden worden.

Zorgen voor elkaar (solidariteit)

- Elke leerling in groep 8 moet een dag helpen in een ziekenhuis of zorgcentrum.
- Alle gevangenen moeten een asielhond of -kat krijgen om daarvoor te leren zorgen.
- Kinderen met arme ouders mogen gratis op zwemles.

Andere mogelijke thema's voor stellingen

- Veiligheid
- Milieu
- Ontwikkelingshulp

Debatregels

1. Respecteer elkaars mening; niemand is dom of gek om wat hij of zij vindt.
2. Laat elkaar uitspreken.
3. Bedenk echte argumenten. 'Ik vind het gewoon leuk' is niet genoeg om anderen te overtuigen.
4. Luister naar de voorzitter (juf of meester).
5. Ga staan als je iets wil zeggen.

Maak met de klas kans op een dagje in het Parlement!

GRATIS BUSVERVOER

Schrijf je klas in! Iedereen maakt evenveel kans.

Met een verslag van een debat in de klas maken jouw leerlingen kans om zich een dag Kamerlid te voelen. Ze mogen debatteren in de plenaire zaal van de Eerste Kamer onder leiding van de voorzitter van de Eerste Kamer. Kamerleden uit zowel de Eerste als de Tweede Kamer zullen de kinderen coachen en tips geven. Na afloop van het debat worden de leerlingen getraakteerd op een pannenkoekenlunch en een rondleiding.

Hoe maak je kans?

Debatteer met de klas en lever het beste plan in. Maximaal 1 A4.

In het verslag moeten de volgende dingen staan:

- het zelfbedachte plan
- de argumenten waarmee het plan verdedigd is

De winnende scholen worden door middel van loting gekozen.

Meedoen?

Stuur de inzending via derdekamer.nl/kamerlidvooreendag.

Meedoen kan tot eind november 2025.

De winnende klassen krijgen begin december 2025 bericht.

1. Prinsjesdag

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal het filmpje 1: Prinsjesdag
Ga naar derdekamer.nl/lespakket
> handboek politiek deel 1 en bekijk filmpje 1.
2. Deel de Handboekjes Politiek 1 uit. Zorg dat de leerlingen van tevoren op de voorkant van hun boekje aangekruist hebben bij welke fractie ze horen (zie stap 6 onder Voorbereiding). Laat de leerlingen in groepjes bij hun eigen fractie gaan zitten.

Tip:

De troonrede wordt op Prinsjesdag live uitgezonden door de NOS tussen 13.00 en 14.00 uur. Terugkijken via www.nos.nl kan natuurlijk ook.

20 minuten: Handboek Politiek

3. Geef leerlingen een kwartier de tijd om opdracht 1 t/m 8 van thema 1 in het Handboek Politiek te maken. Kijk voorafgaand, tussendoor of nadien de video over de verbouwing van het Binnenhof. Deze duurt 5 minuten.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

10 minuten: Voorbereiding debatspel

5. Geef iedere fractie een eigen stelling.
6. Schrijf de drie stellingen op het bord.
7. Geef de fracties 10 minuten de tijd om hun stelling voor te bereiden en argumenten op te schrijven in het Handboek Politiek.

20 minuten: Debatspel

8. Leg bij aanvang van het debat de debatregels uit:
 - Respecteer elkaars mening; niemand is dom of gek vanwege zijn of haar mening.
 - Laat elkaar uitspreken.
 - Bedenk echte argumenten. 'Ik vind het gewoon leuk' is niet genoeg om anderen te overtuigen.
 - Luister naar de voorzitter (juf of meester).
 - Ga staan als je iets wilt zeggen.
9. Er wordt gedebatteerd over 3 stellingen, per stelling 5 minuten debattijd.
10. Geef het woord aan de woordvoerder van fractie Blauw.
11. Laat leerlingen van de andere fracties vragen stellen, of argumenten aanvoeren. Alle leerlingen uit fractie Blauw mogen antwoord geven.
12. Na 5 minuten is de debattijd om en is het tijd voor de volgende fractie.
13. Als alle drie de stellingen besproken zijn, is het tijd voor de stemming: Wat was de beste stelling van de dag?

Antwoorden thema 1

1. Waarom denk je dat het 'de troonrede' heet?
Omdat de koning op een troon zit terwijl hij het voorleest.
2. Wie schrijft de tekst van de troonrede?
 - De koning
 - **De minister-president**
3. Wat wil dat zeggen, volksvertegenwoordiging?
Dat is een groep mensen die gekozen is door de inwoners van het land, en die namens hen beslissingen neemt.
4. Hoe worden de Eerste en Tweede Kamer ook wel genoemd? .
Staten-Generaal, parlement, volksvertegenwoordiging

De huidige bewindspersonen zijn te vinden op <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen>

5. Wat staat er in de Miljoenennota?
In de Miljoenennota staan de belangrijkste plannen van de regering op een rijtje. Ook staat er waarom de regering geld aan die plannen wil uitgeven.
6. Welke minister denk je dat de Miljoenennota schrijft?
 - De minister-president
 - **De minister van Financiën**

2. De baas in Nederland

10 minuten: Introductie

1. Vraag aan de leerlingen: Wie is volgens jullie de baas van Nederland?
2. Bekijk klassikaal het filmpje 2: Wie is de baas? Ga naar derdekamer.nl/lespakket > handboek politiek deel 1 en bekijk filmpje 2.

15 minuten: Handboek Politiek

3. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van derdekamer.nl > Hoe werkt de politiek?
4. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 5 van thema 2 in het Handboek Politiek te maken.

5 minuten: Nakijken

5. Bespreek klassikaal de antwoorden.

10 minuten: Voorbereiding debatspel

6. Het debatspel van vandaag verloopt hetzelfde als de vorige keer, met één verschil: iedere fractie mag nu zelf een stelling bedenken waarover ze willen debatteren. Lukt het niet om een stelling te bedenken? Dan kun je de groepjes alsnog een stelling toewijzen.
7. Schrijf de drie gekozen stellingen op het bord.
8. Stem aan het einde van het debat weer over de beste stelling van vandaag.

Antwoorden thema 2

1. Kies uit de woorden hieronder. Schrijf ze op de juiste plaats.
STATEN-GENERAAL / KAMER / VOLK / NAMENS / EERSTE / VERTEGENWOORDIGERS / MILJOEN / DEMOCRATIE
DEMOCRATIE betekent dat het VOLK beslist. Maar als alle 18 MILJOEN inwoners van Nederland dat zouden doen, wordt het een bende. Daarom kiezen we een aantal mensen die NAMENS alle Nederlanders besluiten mogen nemen. Deze mensen zitten in de EERSTE Kamer en de Tweede KAMER, ook wel de STATEN-GENERAAL. Deze Kamerleden zijn de VERTEGENWOORDIGERS van de mensen in Nederland, dus ook van jou.

2. Uit hoeveel leden bestaan de Staten-Generaal?
225 (150 + 75)

3. Waarom is het belangrijk dat Kamerleden goed weten wat er gebeurt in Nederland?
Dan kunnen de Kamerleden beter controleren of het kabinet de plannen goed uitvoert. En daardoor weten ze beter wat mensen in het land willen, en kunnen ze betere beslissingen nemen.

4. Wie mag wat?
Welke taken hebben alle leden van de Eerste Kamer en van de Tweede Kamer?

Plannen bedenken

Goedkeuren of afkeuren van plannen van de regering

Controleren van de regering

Iets veranderen in een plan van de regering.

Antwoorden thema 2 (vervolg)

5. Zoek de verschillen.

Derde paneel kunstwerk leeg, stoel rechtsonder ontbreekt, Nederlandse vlag ontbreekt, linker deel interruptiemicrofoons ontbreekt, 'Generaal' ontbreekt.

3. Naar de stembus

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal filmpje 3: *Verkiezingen*?
Ga naar derdekamer.nl/lespakket
› handboek politiek deel 1 en bekijk filmpje 3.

15 minuten: Handboek Politiek

2. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van derdekamer.nl › Hoe werkt de politiek.
3. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 6 van thema 3 in het Politiek Handboek te maken.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

30 minuten: Voorbereiding en debatspel

5. Het debatspel van vandaag verloopt hetzelfde als de vorige keer.
6. Stem aan het einde van het debat weer over de beste stelling van vandaag.

Antwoorden thema 3

1. Hoe oud moet je zijn om in Nederland te mogen stemmen?
18 jaar of ouder.
2. Hoe oud moet je zijn om zelf Kamerlid te kunnen worden?
18 jaar of ouder.
3. Waarom zijn er verschillende politieke partijen in Nederland?
Omdat niet iedereen hetzelfde belangrijk vindt of dezelfde doelen wil bereiken. Er zijn verschillende partijen die allemaal andere ideeën hebben over hoe het land bestuurd moet worden.
4. In de Eerste Kamer en Tweede Kamer zitten mensen van verschillende politieke partijen. Noem bij iedere partij een Kamerlid.
Voor een actueel overzicht van de leden zie: www.derdekamer.nl, www.eerstekamer.nl of www.tweedekamer.nl.
5. Hoeveel zetels moeten partijen minimaal hebben om een meerderheid te kunnen vormen in de Tweede Kamer?
Minimaal 76 zetels.
6. Als de nieuwe regering gevormd is, wordt er altijd een foto gemaakt op de trappen van het paleis. De ministers gaan dan op de foto met elkaar, en met nog één iemand. Wie staat er nog meer op de foto?
De koning.

4. Democratie

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal het filmpje Democratie.
Ga naar derdekamer.nl/lespakket
› handboek politiek deel 1 en bekijk filmpje 4.

15 minuten: Handboek Politiek

2. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van derdekamer.nl/geschiedenis
3. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 5 van thema 4 in het Handboek Politiek te maken.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

15 minuten: Voorbereiding Slotdebat

5. Vandaag is het tijd voor het slotdebat. De leerlingen gaan in het slotdebat nog één keer met elkaar in de debat, over de stelling waarover zij de afgelopen dagen het beste gedebatteerd hebben.

TIP! Je kunt een verslag van dit debat laten maken door de leerlingen en dit verslag inzenden om kans te maken op Een dag als Kamerlid. Zie pagina 3 van de docentenhandleiding voor meer informatie.

6. Schrijf alle stellingen op het bord (of projecteer ze met de beamer) waarover de afgelopen periode gedebatteerd is.
7. Laat de leerlingen stemmen over de stellingen. Iedereen mag één keer stemmen. Welke stelling krijgt de meeste stemmen?
8. De leerlingen moeten nu het debat nog een keer voorbereiden door de vragen in hun werkboekje te beantwoorden. Hier vullen ze alle argumenten, vragen en tegenargumenten in.

15 minuten: Slotdebat in de klas

9. Een leerling mag als woordvoerder de stelling introduceren. Vervolgens gaan de leerlingen met elkaar in debat over de stelling.

Antwoorden thema 4

1. Wie was de eerste Nederlandse koning?
Koning Willem I.
2. Wie is wie?
A (Johan Rudolph) Thorbecke
B Koning Willem II
3. Wie mochten er na de verandering van de grondwet in 1848 stemmen? Kruis aan.
Meerdere antwoorden kunnen goed zijn.
● **Een rijke man van 70 jaar**
○ Een rijke vrouw van 53 jaar
○ Een arme man van 25 jaar
○ Een rijke man van 18 jaar
● **Een rijke man van 26 jaar**
○ Een arme vrouw van 40 jaar
4. In welk jaar kregen vrouwen stemrecht?
In 1919.
5. Los de rebus op.
Algemeen kiesrecht.

Kruiswoordpuzzel

1	S	T	A	T	E	N													
2	T	W	E	E	D	E													
3	T	H	O	R	B	E	C	K	E										
4				D	E	M	O	C	R	A	T	I	E						
5				K	A	M	E	R											
6				W	I	L	L	E	M										
7				G	R	O	N	D	W	E	T								

1. Hoe noemen we de Eerste en Tweede Kamer samen?
... Generaal
Staten
2. Welke Kamer wordt sinds 1848 door het volk gekozen?
Tweede
3. Wie schreef de nieuwe Grondwet?
Thorbecke
4. Hoe noem je het als het volk de baas is?
Democratie
5. De koning benoemde tot 1848 de leden van de Eerste...
Kamer
6. Wat was de voornaam van de eerste Nederlandse koning?
Willem
7. Welke wet moest in 1848 veranderd worden?
Grondwet

Welk woord lees je in de grijze balk?
Stemmen

www.derdekamer.nl

Bij het lesprogramma hoort ook een ondersteunende website: **derdekamer.nl**. Op deze website vinden leerlingen informatie over de Nederlandse parlementaire democratie. Wat zijn de taken en rechten van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer? Hoe komt een wet tot stand? En wat gebeurt er allemaal op Prinsjesdag? Aan de hand van de website kunnen leerlingen de vragen beantwoorden in hun Handboek Politiek.

De Derde Kamer lespakket 2

Wil je het debatspel van de Derde Kamer nog een keer spelen? Of graag eens een ander accent leggen? Bestel dan het tweede lespakket van de Derde Kamer. Dit tweede deel van het lesprogramma heeft dezelfde opbouw als deel 1, maar gaat dieper op de onderwerpen in. Bestellen? Kijk op **derdekamer.nl**. Het lesmateriaal is ook te downloaden.

Vernieuwing Derde Kamer lespakket!

Het Derde Kamer lespakket wordt momenteel doorontwikkeld en zal vanaf 2026 vernieuwd zijn! Lespakket 1 zal zich meer focussen op de democratische basiswaarden (vrijheid, gelijk en solidariteit) en geschikt zijn voor groep 5 en 6. Lespakket 2 zal inhoudelijk overeenkomen met het huidige pakket en geschikt blijven voor groep 7 en 8.

Colofon

Derde Kamer der Staten-Generaal is een initiatief van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, in samenwerking met ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat. Voor vragen en opmerkingen, mail, bel of schrijf de redactie.

Redactie Derde Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA Den Haag
070 - 3129 200
redactie@derdekamer.nl

Disclaimer

Aan het lespakket Derde Kamer der Staten-Generaal kunnen geen rechten worden ontleend. Niets uit deze uitgave (het lespakket en website) mag worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van de Staten-Generaal.

Uitgave 2025

DH1-2025-WR